

Єлизавета ПЕРЕСУНЬКО

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Денис МОІСЕЄНКО

доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Дотримання прав та свобод, забезпечення та організація, безпосередня розбудова правової держави неможливі без розвитку демократичного інституту, яким є адвокатура [6]. Зазначимо, що від того, наскільки міцним є законодавчий захист, значною мірою залежить впевненість громадянина у власному добробуті та подальшому розвитку на різних етапах самореалізації, що й зумовлює інтерес до розгляду правового статусу адвоката, зокрема у цивільному праві.

Зазначимо, що розгляд правового статусу адвоката у цивільному праві, потребує звернення увагу та такі складові та елементи: розуміти особливість правового статусу, диференціювати права та обов'язки адвоката відповідно до того, як вони закріплені у цивільному процесуальному законодавстві, ступінь володіння комплексом професійних прав, гарантій та обов'язків. Останні регламентуються Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики [1, 7].

Розглядаючи актуальність досліджуваного питання, встановлюється, що процес реформування адвокатури в Україні призводить до пошуку нових відповідей та детермінант реалізації прав, свобод та інтересів особистості, як тих, що є керівними у розбудові державної політики.

Стосовно правового статусу адвоката у цивільному судочинстві, існує декілька поглядів на це питання. Зазначається, що представник (у тому ж числі й адвокат) не може бути розглянутий, як самостійний учасник такого виду судочинства. Ця позиція підтверджується дослідженнями А. Кожевнікова, А. Кірілових, В. Івакіна, які в обґрунтуванні своєї позиції керуються такими поглядами:

- адвокат не є самостійним учасником процесу, оскільки він – лише представник, та його права є похідними від прав особи, чії інтереси він безпосередньо представляє;
- процесуальна самостійність є можливою лише за умови, що це

ситуація обов'язкового представництва;

- адвокат повинен керуватися та слідувати лише тим принципам та повноваженням, що знаходяться в межах його представницької функції та обов'язків;

- характер повноважень адвоката, як представника сторони у цивільному праві, є похідним, та залежить від певних чинників [3, 4].

Протилежної думки дотримується Н. Гончарова, яка вказує, що індивідуальний правовий статус адвоката у цивільній справі полягає в двох взаємопов'язаних аспектах. З одного боку *«адвокат залежить від довірителя як його процесуальний представник, який бере участь у цивільному судочинстві від імені та в інтересах довірителя на основі наданих довірителем повноважень»*, проте, з іншого боку, *«адвокат зберігає повну незалежність як радник сторони, третьої особи з правових питань, діючи відповідно до вимог закону, за своїм внутрішнім переконанням, керуючись нормами і принципами адвокатської етики»* [2].

Необхідно диференціювати поняття *«представництво в суді»* та *«професійна правнича допомога»* за змістом, який містяться у Законі України *«Про адвокатуру та адвокатську діяльність»*, а саме:

1) представництво у суді – це вид правничої допомоги, що здійснюється виключно адвокатом, крім випадків встановлених законом;

2) професійна правнича допомога – це представництво у суді, що здійснюється винятково адвокатом [1].

Відповідно до чинного законодавства, що регламентує адвокатську діяльність, встановлюється таке:

– Адвокат є учасником судового процесу, а не учасником справи. Відповідно до ст. 42 ЦПК України учасниками справи у справах позовного провадження є лише сторони та треті особи. Адвокат як представник у цивільному судочинстві має свій спеціальний процесуальний статус, що серед іншого передбачає, що не будучи учасником справи він згідно зі ст. 64 ЦПК України здійснює всі права та обов'язки особи, яку він представляє, від її імені.

– Адвокат зобов'язаний добросовісно користуватися своїми процесуальними правами. Дії, що, залежно від конкретних обставин, можуть бути витлумачені судом як зловживання процесуальними правами, передбачені у ст. 44 ЦПК України. Їх перелік є невичерпним і характеризується використанням таких оцінних конструкцій, як, наприклад, *«завідомо безпідставний відвід»*, *«очевидно штучний характер»* тощо.

– До адвоката можуть бути застосовані заходи процесуального примусу, види яких передбачені у ст. 144 ЦПК України. Фактично йдеться про притягнення до процесуальної відповідальності, дискусії з приводу виокремлення якої тривають уже протягом тривалого часу.

4. Набувши статусу свідка у судовому процесі, адвокат не може в подальшому брати участь у ньому як представник. *«Адвокат може бути*

допитаний як свідок за його згодою та заявою, що факти, які мають значення для справи, йому відомі особисто», відповідно до змісту ЦПК України. Водночас, приписи ст. 61 ЦПК України забороняють особі, яка бере участь у справі як свідок, бути представником у суді [5].

5. Основним завданням адвоката є вжиття всіх можливих, передбачених законом заходів, спрямованих на захист порушеного права, в тому числі й шляхом звернення до суду [6].

З'ясовано, що лише детальне опрацювання адвокатом матеріалів, наданих клієнтом, сприяє можливості визначитися з предметом позову та складом сторін, визначити ті підстави для позовної заяви, встановити необхідність нових доказів тощо, що забезпечує реалізацію правового статусу адвоката у цивільному праві.

Резюмуючи вищезазначене, констатуємо: адвокат, у межах цивільного судочинства, є безпосереднім суб'єктом надання професійної правничої допомоги стороні у справі, що втілюється на практиці у вигляді представництва на судовому засіданні. Така визначальна та вагома роль адвоката та інституту адвокатури загалом, як для окремої особистості, так і для держави взагалі – обумовлює інтерес суспільства, прискіпливу увагу дослідників та актуалізацію розвитку проблематики у сьогоденні та майбутті.

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Дяченко С. В., Красько В. В. Принцип неприпустимості зловживання цивільними процесуальними правами: правова природа та специфіка застосування в судовій практиці. *Приватне та публічне право*. 2019. № 4. С. 65–69

3. Івакін В. Н. Участь адвоката у цивільних справах в суді загальної юрисдикції і арбітражному суді: питання теорії. *Форум права*. 2006. № 2. С. 340–373

4. Кирилович А. А. Адвокатська діяльність: юридична допомога через правову послугу. *Юрист*. 2008. № 8. С. 58–62.

5. Сидорчук В. О., Дяченко С. В. Верховенство права: науковий погляд, нормативні закріплення, судова практика. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 6. С. 71–77.

6. Хотинська-Нор О.З. Правовий статус адвоката у цивільному судочинстві у світлі оновлених положень процесуального законодавства України. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 3. С. 102 – 110.

7. Шпак М.В. Професійне представництво адвоката у цивільному процесі : монографія. Харків : Право, 2020. 224 с.